

mgr Elwira Paśnik
mgr Anna Dragan
mgr Angelika Maciąg

Program edukacyjny dla pacjentów na temat powikłań chemioterapii

Kompleksowy przewodnik
dla pacjentów i ich rodzin

CENTRUM ONKOLOGII
ZIEMI LUBELSKIEJ
im. Św. JANA z DUKLI

CENTRUM ONKOLOGII
ZIEMI LUBELSKIEJ
IM. ŚW. JANA Z DUKLI

Lublin, 2026

Program realizowany jest:

- przed rozpoczęciem chemioterapii
- w trakcie leczenia
- po zakończeniu cykli chemioterapii
- w razie potrzeby pacjenta

Wprowadzenie

Chemioterapia jest jedną z podstawowych metod leczenia chorób nowotworowych. Ma na celu zniszczenie komórek nowotworowych, jednak ma ona również negatywny wpływ na zdrowe komórki organizmu. Wiąże się to z występowaniem działań niepożądanych oraz powikłań.

Cel programu edukacyjnego

- przygotowanie pacjenta do leczenia chemioterapią,
- zwiększenie wiedzy chorych na temat powikłań chemioterapii,
- poprawa bezpieczeństwa pacjenta w trakcie leczenia,
- zmniejszenie lęku związanego z leczeniem,
- nauka samokontroli i samoopieki.

Zakres programu edukacyjnego:

- podstawowe informacje o chemioterapii,
- najczęstsze powikłania chemioterapii oraz sposoby postępowania,
- kiedy należy pilnie skontaktować się z lekarzem,
- wsparcie psychologiczne.

Metody realizacji programu:

- edukacja indywidualna przeprowadzana w formie pogadanki edukacyjnej,
- broszury oraz instrukcje dotyczące portu naczyniowego,
- dane kontaktowe do pielęgniarek oraz lekarzy oddziału.

Edukacja pacjenta na temat powikłań chemioterapii

1. Podstawowe informacje o chemioterapii

Chemioterapia to leczenie farmakologiczne nowotworów, które wykorzystuje leki niszczące komórki nowotworowe. Leki te działają na komórki szybko dzielące się, co jest cechą komórek nowotworowych.

Chemioterapia podawana jest w celu:

- zniszczenia komórek nowotworowych
- zmniejszenia guza nowotworowego, co pozwoli na przeprowadzenie zabiegu operacyjnego
- zmniejszenia ryzyka przerzutów
- poprawa jakości życia pacjenta poprzez zmniejszenie objawów choroby.

Chemioterapia może być stosowana jako:

- 1) leczenie główne- bezpośrednio w celu zniszczenia nowotworu
- 2) leczenie wspomagające - po operacji chirurgicznej, w celu zmniejszenia ryzyka nawrotu
- 3) leczenie paliatywne- gdy całkowite wyleczenie nie jest możliwe, w celu zmniejszenia objawów choroby.

Odpowiednio dobrany schemat leczenia chemioterapii może znacząco przedłużyć życie pacjenta oraz poprawić jego rokowanie.

Chemioterapia może być podawana na kilka sposobów:

- **leczenie dożylnie** - najczęstsza forma, leczenie podawane jest na oddziale szpitalnym. Czas podania może wynosić od kilku minut do kilku godzin. W niektórych przypadkach stosowane są pompy infuzyjne, wówczas podłączenie chemioterapii przebiega w oddziale, zaś długi

wlew poprzez pompę infuzyjną przebiega w warunkach domowych przez kilka dni.

- **leczenie doustne** - w formie tabletek, kapsułek. Pacjent przyjmuje leki doustnie według zaleconego schematu. Ważna jest regularność oraz przestrzeganie zaleceń lekarza.
- **Inne formy** - wstrzyknięcia podskórne, dooponowe, w zależności od rodzaju nowotworu oraz schematu leczenia.

Czas trwania leczenia zależy jest od:

- rodzaju nowotworu
- stopnia zaawansowania nowotworu
- schematu leczenia- rodzaju leków oraz dawek
- reakcji organizmu na zastosowane leczenie

Najczęściej leczenie podawane jest w cyklach, np. co 2-4 tygodnie. Każdy cykl to czas podania leku, a następnie okres regeneracji organizmu przed kolejną dawką. Liczba cykli zależna jest od rodzaju nowotworu i celu leczenia.

W trakcie leczenia pacjent może odczuwać zmęczenie, senność, brak apetytu, nudności, wymioty. Może dojść do czasowej utraty włosów, zmiany smaku oraz podatności na infekcje. Objawy te są naturalną konsekwencją działania leków, lecz większość z nich można złagodzić takimi sposobami jak dieta, leki przeciwwymiotne, odpoczynek, higiena.

2. Najczęstsze powikłania chemioterapii i sposoby postępowania

- **osłabienie i zmęczenie** - możliwość występowania uczucia braku energii. Należy odpowiednio dużo odpoczywać i planować dni przeznaczone na regenerację
- **wymioty i nudności** - należy regularnie stosować leki przeciwwymiotne, warto pamiętać o spożywaniu małych porcji i stosowaniu diety lekkostrawnej

- **utrata apetytu i zmiany smaku** - należy odpowiednio dobrać potrawy, pamiętać o odpowiednim odżywianiu
- **biegunki i zaparcia** - należy kontrolować ilość oraz konsystencję stolca, pamiętać o odpowiednim nawodnieniu i zgłosić występujący problem lekarzowi, stosować leki według zalecenia lekarza
- **wypadanie włosów** - należy zgłosić lekarzowi, istnieje możliwość refundacji na perukę, noszenie chust, czapek, włosy odrastają po zakończeniu leczenia. Należy stosować miękkie ręczniki i masować włosy zamiast wycierać, używać miękkiej szczotki, nie koloryzować, unikać stosowania suszarek/lokówek, unikać kontaktu włosów ze słońcem
- **obniżona odporność** - określana również mianem neutropenii, stan ten zwiększa ryzyko infekcji, należy pamiętać o higienie rąk, unikać dużych skupisk ludzi, kontrolować temperaturę ciała, pilnie skontaktować się z lekarzem przy wystąpieniu gorączki powyżej 38 stopni C
- **zmiany w jamie ustnej** - afty, ból, suchość; należy pamiętać o higienie jamy ustnej, unikać drażniących, gorących pokarmów; wystąpienie zmian należy zgłosić lekarzowi prowadzącemu,
- **zmiany skórne** - wysypki, suchość skóry; należy stosować łagodne kosmetyki, stosować kosmetyki z ochroną przeciwsłoneczną

W trakcie wlewu chemioterapii może dojść do powikłania, którym jest **wynaczynienie** leku cytostatycznego. Wynaczynienie jest to niezamierzone przedostanie się leku cytostatycznego poza światło naczynia krwionośnego (żyły) do otaczających tkanek. Może prowadzić do poważnych miejscowych reakcji zapalnych, zaś w przypadku wynaczynienia się leku silnie drażniącego- nawet do martwicy. Objawami wynaczynienia jest obrzęk, zaczerwienienie lub zblednięcie skóry w miejscu wktu-

cia, ból. Wystąpienie takich objawów należy niezwłocznie zgłosić personelowi medycznemu, który wdroży odpowiednie postępowanie.

3. Kiedy należy pilnie skontaktować się z lekarzem

- gorączka powyżej 38 stopni C
- dreszcze, objawy infekcji
- silne wymioty i biegunka
- krwawienia lub siniaki bez przyczyny
- silny ból
- nagłe pogorszenie samopoczucia

4. Wsparcie psychologiczne

Istnieje możliwość konsultacji z psychoonkologiem. Taką potrzebę należy zgłosić pielęgniarce lub lekarzowi prowadzącemu. Rozmawiaj z innymi pacjentami, wymiana doświadczeń pomaga w zmniejszeniu lęku. Korzystaj ze wsparcia osób bliskich, nie bój się mówić o własnych emocjach.

W przypadku wystąpienia niepokojących objawów należy skontaktować się z personelem medycznym II Oddziału Onkologii i Immunologii Klinicznej z Chemioterapią Dzienną:

gabinet lekarski - 81 454 1233/1241
gabinet lekarza dyżurnego - 81 454 1236
punkty pielęgniarskie - 81 454 1235/1237

**CENTRUM ONKOLOGII
ZIEMI LUBELSKIEJ
IM. ŚW. JANA Z DUKLI**

Lublin, ul. Jaczewskiego 7